# COMUNITATEA - CA SUPORT ȘI SERVICII ÎN PROTECȚIA PERSOANEI CU DIZABILITĂȚI

THE COMMUNITY - AS SUPPORT AND SERVICES FOR THE PROTECTION OF PERSONS WITH DISABILITIES

**Nadejda GOGU,** doctorandă, asist.univ.

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

ORCID ID: 0009-0007-7605-2893

**REZUMAT:** *Conștientizarea indivizibilității drepturilor omului a fost însoțită de valorizarea familiei, a comunității și a serviciilor bazate pe comunitate în acordarea asistenței sociale. Persoana cu dizabilități are dreptul să trăiască și să ducă o viață demnă în propria comunitate. Multitudinea de servicii și activități din comunitate sunt planificate și vin în suportul persoanei în așa fel ca aceasta nu fie departe de caracteristicile unei vieți normale, în propria locuință și chiar localitate.*

**Cuvinte-cheie:** *comunitate, bunăstare, drepturile omului, dizabilitate, incluziune, autonomie personală, servicii sociale, stigmatizare*

**ABSTRACT:** *The awareness of the indivisibility of human rights has been accompanied by the valorization of the family, community, and community-based services in providing social assistance. A person with disabilities has the right to live and lead a dignified life in their own community. The multitude of services and activities in the community are planned and provided to support the individual in such a way that their life is not far from the characteristics of a normal life, in their own home and even locality.*

**Keywords:** *community, welfare, human rights, disability, inclusion, personal autonomy, social services, stigmatization*

**Introducere**

Conștientizarea indivizibilității drepturilor omului a fost însoțită de valorizarea familiei, a comunității și a serviciilor bazate pe comunitate în acordarea asistenței sociale. Persoana cu dizabilități are dreptul să trăiască și să ducă o viață demnă în propria comunitate. Multitudinea de servicii și activități în comunitate sunt planificate și vin în suportul persoanei în așa fel ca aceasta să nu fie departe de caracteristicile unei vieți normale, în propria locuință și chiar localitate.

Persoanele cu dizabilități nu sunt niște obiecte care doar merită să primească servicii, ele sunt participante la procesul care le modelează viețile. Un progres apare atunci când oamenii considerați o problemă ajung la puterea care le permite redefinirea acelei probleme [ 4, p. 12].

Comunitatea reprezintă intersectarea dintre individ, societate, cultură, economie, mediu și aspectele politice din viața oamenilor. Comunitățile-și, în sens mai larg, societățile și culturile-au un impact major asupra dezvoltării oamenilor. Oamenii și locurile din jurul unui individ formează contextul în care acesta trăiește, acolo unde se formează normele scrise și nescrise care guvernează viața cotidiană. Însă, așa cum indivizii sunt influențați de mediul în care trăiesc, și indivizii creează și modelează culturile și comunitățile [5,p. 214-215].

Termenul „ comunitate" se referă nu numai la grupurile umane care împărtășesc o identitate comună, ci într-un sens mai larg, la orice tip de rezidență, de colectivitate unde oamenii locuiesc împreună cu familia sau cu prietenii. Astfel, o comunitate constă într-un ansamblu de persoane aflate în interacțiune socială în interiorul unei zone geografice, având una sau mai multe legături comune adiționale [4, p. 17].

Implicarea comunităților înseamnă multe altele, implicarea oamenilor, a funcțiilor sociale și instituțiilor prin intermediul unui proces precum și acțiuni specifice care să le permită să participe în mod activ la luarea deciziilor în funcție de diferențe [2, p. 172-173].

Abordarea bazată pe drepturile omului a dizabilității subliniază necesitatea de a respecta și proteja drepturile persoanelor cu dizabilități, recunoscându-le drepturi egale în toate domeniile vieții. Conform datelor UNICEF din 2022, aproximativ 15% din populația globală, inclusiv 240 de milioane de copii, suferă de o formă de dizabilitate [8].

În Uniunea Europeană, 28,7% din cele 100 de milioane de persoane cu dizabilități se confruntă cu sărăcie și excluziune socială [3]. În Republica Moldova, în 2023, 1,6 mii de copii au fost diagnosticați cu dizabilitate, 57,5% provenind din mediul rural [1]. Totodată, 14% din gospodării includ cel puțin o persoană cu dizabilitate, majoritatea fiind adulți.

Studierea vieții oamenilor în medii și contexte variate, inclusiv în familie, la muncă, la școală, la biserică și la locuri de divertisment. Or, elaborarea unor sisteme și programe care să promoveze dezvoltarea individuală, previn probleme sociale și mentale, ajutând oamenii să ducă vieți demne, ca membri care contribuie la bine-

le comunității. Acest lucru implică identificarea și corectarea problemelor la nivelul comunității și implementarea unor modalități eficiente de reintegrare a persoanelor marginalizate sau instituționalizate [5, p.216-217].

Preocuparea pentru crearea unui mediu social, politic și economic, în care respectarea drepturilor fundamentale ale omului trebuie să devină o prioritate imposibil de neglijat, se face simțită și în Strategia Națională privind incluziunea Socială a Persoanelor cu Dizabilități(2010—2013) Legea nr. 169 din 9 iulie 2010, și Programul de Dezvoltare a Educației Incluzive în Republica Moldova(2011-2020) HG nr.253 din 14.07.2011, care stau la temelia tuturor acțiunilor prezente și viitoare în domeniul respectiv. În acest context, se înscriu armonios, în efortul de respectare a drepturilor persoanelor cu deficiențe, prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului care, chiar în primul său articol, stipulează imperativ, fără echivoc că „ toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi", că sunt „ înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității"[7, p. 13-14].

La baza edificării unei societăți libere de discriminare se află cunoașterea, informarea profundă și continuă a individului, dar și a colectivităților profesionale, a autorităților, a comunității, în ansamblu, asupra documentelor juridice care vin să asigure cadrul legal al protecției drepturilor omului în toate ipostazele vieții-fie că este vorba despre persoana cu dizabilități aflată în dificultate, vulnerabilă sub aspect social, economic sau de alt ordin, fie că ne referim la membrii unei colectivități, categorii ce necesită atenție sporită, cum ar fi copiii, femeile, persoanele de vârsta a treia, bolnavii, săracii etc. Cunoscând, prevederile legale privind drepturile anumitor categorii de persoane putem vorbi despre o protecție, eficientă a acestora.

Unul din principiile fundamentale de protecție socială a persoanelor cu dizabilități este: egalizarea șanselor - procesul prin care toți cetățenii și în particular persoanele cu handicap pot avea acces la diversele sisteme ale societății, cadrul material, serviciile, informațiile etc.

Egalizarea șanselor este o recomandare specială inclusă de ONU în cadrul programului mondial de acțiune în favoarea persoanelor cu dizabilități. În cadrul acestui program măsurile luate trebuie să cuprindă următoarele aspecte: mediul fizic; educația; munca și angajarea în muncă; asistența în domeniul veniturilor și protecția socială; viața de familie și integritatea personală; îngrijirea medicală și reabilitarea; servicii de sprijin; religia; recreerea, sporturile și cultura; creșterea gradului de conștientizare prin informație; legislație; implicare guvernamentală.

Principalele opțiuni referitoare la îngrijirea persoanelor cu dizabilități vizează instituționalizarea, dezinstituționalizarea, non-instituționalizarea, normalizarea, reabilitarea bazată pe comunitate și îngrijirea în comunitate [4, p. 6].

**Îngrijirea în comunitate**

Această opțiune are sensul asigurării sprijinului și serviciilor de care au nevoie persoanele afectate de diferite probleme (îmbătrânire, boli mintale, deficiențe fizice, senzoriale) pentru a deveni apte să trăiască într-un mod cât mai independent posibil în propriile locuințe, ori în mediul „ obișnuit" al comunității. Aceasta vizează ca:

- Să determine ca persoanele respective să ducă o viață cât mai normală posibil în propriile lor locuințe, ori în mediul obișnuit al comunității;
- Să ofere tipurile adecvate de suport care să ajute persoanele să atingă maximum posibil de independență și, prin achiziționarea ori prin redobândirea deprinderilor esențiale de viață, să-și realizeze pe deplin propriul lor potențial;
- Să ofere mai multe informații individului privind viața și serviciile de care are nevoie pentru a putea trăi cât mai independent [4, p. 17].

Comunitățile trebuie să păstreze întotdeauna un contact viabil cu propriile rădăcini și tradiții, dar în același timp trebuie să se adapteze la noile circumstanțe și provocări cu care se confruntă de-a lungul timpului, în special atunci când se confruntă cu adversității. Interacțiunile dintre indivizi, sisteme și elemente mai transcendente-cum ar fi cultura, credințele creează un sentiment de apartenență și siguranță și sunt esențiale în definirea identității. Identitatea este o piatră de temelie a sentimentului de comunitate și a bunăstării psihosociale [6, p. 16].

În literatura de specialitate etapa modernă de abordare a dizabilității, care poate fi urmărită clar în țările dezvoltate, mai este numită și etapa apartenenței la comunitate și asta pentru că orice evoluție care se produce în comunitate ține cont de prezența unei diversități impresionante de persoane, fiecare cu nevoile și posibilitățile sale de viață, dintre care niciuna nu poate fi neglijată sau subestimată. Strategiile respective, care au venit să pună temelia unei noi ordini sociale și pentru a pregăti terenul pentru incluziunea persoanelor cu dizabilități prin implementarea unui model modern de abordare științifică a dizabilității cunoscut sub denumirea de „ model competențial". Acesta se referă la crearea unui mediu favorabil afirmării potențialului de care dispune persoana cu dizabilități, fie minor, fie adultă, și este bazat pe argumentarea științifică nu numai a dreptului, dar și a obligației(în virtutea capacității sale) oricărei persoane, chiar dacă este marcată de dizabilități severe, de a progresa și a-și dezvolta abilitățile de viață și cele ocupaționale, punându-le în serviciul comunității. Pentru materializarea acestei idei este necesară o singură condiție, și anume-ca persoana să beneficieze de un mediu propice și de un cadru adecvat stării sale. Dacă condițiile respective lipsesc, atunci potențialul rămâne în stare latentă și, cu timpul, dispare fără să fi fost valorizat. În acest caz nefericit are de pierdut nu numai persoana însăși, dar și întreaga comunitate, care astfel ratează o posibilitate sigură de îmbunătățire și perfecționare a structurilor sale și, în ultimă instanță, a vieții cetățenilor beneficiari, cu sau fără dizabilități [7 p.236-237].

Îngrijirea în comunitate antrenează restructurări esențiale la nivelul serviciilor de sprijin, care trebuie să satisfacă noi standarde; în raport cu noile orientări, cum ar fi:

- Flexibilitatea și sensibilitatea în raport cu nevoile persoanelor beneficiare și ale celor care le îngrijesc;
- Formularea unei game de opțiuni pentru beneficiari;
- Asigurarea intervențiilor strict necesare, în vederea dezvoltării independenței beneficiarilor;
- Concentrarea asupra celor cu nevoile mai mari.
- În mod similar cu celelalte opțiuni, îngrijirea în comunitate prezintă o serie de avantaje și limite; printre avantaje ar putea fi semnalate următoarele:
- Promovarea alegerilor și a independenței persoanelor îngrijite, într-un mediu de viață cât mai apropiat de cel al celorlalți membri ai comunității;
- Tendința de individualizare a serviciilor furnizate peroanelor cu dizabilități, în raport cu nevoile lor speciale;
- Implicarea întregii comunități în procesul de îngrijire, ceea ce determină o mai bună acceptare a persoanelor cu dizabilități, evitându-se etichetarea și stigmatizarea;
- Promovarea activităților unor echipe complexe, interdisciplinare, care orientează și acordă suport pe parcursul procesului de îngrijire [4, p. 19].

La etapa apartenenței la comunitate, serviciile sunt orientate, spre autonomie personală, autodeterminarea, stabilirea și întreținerea unui ansamblu de relații de către însăși persoana cu dizabilități. Folosirea majoră de intervenții spre schimbarea mediului și atitudinilor [7, p. 237].

Deși această abordare este de cea mai mare actualitate, ea nu este lipsită de anumite limite: dificultăți în structurarea rețelelor de servicii, competiția dintre specialiști, caracterul birocratic al activității serviciilor complexe și, nu în ultimul rând, o anumită rezistență a comunității. Ori cum afirma psihologul comunitar de origine americană Seymour B. Sarason „Sentimentul comunității înseamnă...credința membrilor că nevoile lor vor fi satisfăcute prin angajamentul de a fi împreună [4,p. 18].

**Concluzii**

Deși comunitatea reprezintă un sistem care cuprinde diferite subgrupuri, niveluri de interiorizări individuale și contra-reprezentări și se află în transformare constantă, în anumite cazuri, aceasta riscă să fie percepută și interpretată ca atemporală, normativă și prescriptivă de către participanții la aceasta, precum și observatorii externi.

Interacțiunea cu comunitățile este considerată un element fundamental al tuturor răspunsurilor umanitare și poate fi rezumată ca o abordare operațională care

implică comunitățile afectate de diverse probleme sociale în furnizarea de servicii, nu doar ca utilizatori, clienți sau beneficiari, ci, în diferite grade, ca agenți ai propriei bunăstări individuale și colective. Participarea în comun la activități și luarea deciziilor sporește coeziunea socială între comunități și grupuri. Iar coeziunea socială sporește bunăstarea.

Persoanele cu dizabilități nu sunt niște obiecte care doar merită să primească servicii, ele sunt participante la procesul care le modelează viețile. Un progres apare atunci când oamenii considerați o problemă ajung la puterea care le permite redefinirea acelei probleme.

Implicarea comunităților înseamnă implicarea oamenilor, a instituțiilor prin intermediul unui proces, precum și acțiuni specifice care să le permită să participe la luarea deciziilor, ori tot mai mult la etapa actuală se optează pentru o reabilitare bazată pe comunitate în contextul tendinței de dezinstituționalizare, prin promovarea conștientizării și responsabilității privind reabilitarea la nivelul comunităților locale, având ca țintă stimularea întru-ajutorării atât pentru persoanelor cu dizabilități cât și pentru alte categorii aflate în dificultate.

La etapa apartenenței la comunitate a făcut apel în primul rând la o schimbare cardinală a mentalității oamenilor, a mediului și a modului de abordare a diversității. Era de așteptat că se vor întimpina rezistențe întrucât orice schimbare are nevoie de timp pentru a fi asimilată. Modelul competențial are ca scop de a insista du doar asupra dreptului dar și a obligației oricărei persoane chiar dacă este marcată de dizabilități severe, să progreseze  și să-și dezvolte abilitățile de viață și cele ocupaționale, punându-le în serviciul comunității, iar egalizarea șanselor devine o necesitate strigentă, deoarece nu se poate cunoaște potențialul real al unui om decât atunci când i se oferă condiții egale cu ale altora, de descoperire și de valorificare a acestuia.

**Referințe bibliografice:**


1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2021 [online]. Chișinău, 2022
2. Enciclopedia de filozofie și științe umane, trad., Editura ALL/De Agostini, București, 2004
3. HAMMERSLEY, H. Poverty and Social Exclusion of Persons with Disabilities European Human Rights Report. Issue 4 [online]. Brussels 2020 [Accesat 30.11.2024]. Disponibil: https://www.edf-feph.org/
4. LAPOȘINA, E. Asistența socială a persoanelor cu dizabilități, curs universitar(pentru studenții de studiu Asistența Socială, ciclul I, licență); Univ. Ped de Stat „ Ion Creangă” Chișinău, Fac. Psihologie și Psihopedagogie Spec., Catedra Asistență Soc.-Chișinău:S n. 2018 (Tipogr. UPS „ Ion Creangă”).-167p

5. Totul despre psihologie: psihologie aplicată în imagini/ ed. consultant: Jo Hemmings.-București: Litera, 2019

6. Manual privind asistența ]n domeniul sănătății mintale și asistența psihosocială la nivelul comunității în situații de urgență și de strămutare. IOM, Geneva 2023

7. RACU, A. Strategii tradiționale și moderne în psihopedagogia școlii incluzive/ Aurelia Racu.- Chișinău: S. n, 2016 ( F.E. -P.„ Tiografia Centrală").-272p

8. UNICEF. Seen, Counted, Included: Using data to shed light on the well-being of children with disabilities. 2021 [Accesat 30.11.24]. Disponibil: https://data.unicef.org/resources/children-with-disabilities-report-2021